

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל



רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת חיי שרה תשפ"ו

העלון השבועי

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

לתת ערך לאמונה

כאן! עד הכסף, מי שעושה כן, הינו שוטה, ראוי לפשפש בבריאות נפשו ומנת השכלתו.

את זאת אליעזר ידע, אילו סיפר להם שנתן ממון לפני שהיה ודאי לו שזו האשה ממשפחתו ומבית אביו, הרי שהיה נחשב בעיניהם למשוגע. על אף סיפורי ההשגחה פרטית שסיפר להם, מי נותן כסף וזהב לפני שידוע בברור לאן זה הולך, על כן אליעזר בחר לשנות את דבורו.

לעומת אלו אנו עם ישראל בני אברהם יצחק ויעקב וכל גדולי ישראל דור דור ודורשיו היו מקריבים את חייהם ומומונם למען אמתות התורה והמצוות. הנה לנו מעשה מן הגמרא על התנהגות חכמים.

הגמרא (קידושין נט.) מספרת על רב גידל שהיה מתעניין בקרקע לקנותה. עודו מתעניין, הלך רבי אבא וקנה אותה לעצמו. רב גידל הצטער ובשל כך הלך להתלונן בפני רבי זירא.

רבי זירא שמע זאת הלך וטען את דבריו בפני רב יצחק נפחא. אמר לו ר' יצחק: המתן עד שיעלה אצלנו לרגל ואדבר עמו.

הגיע הרגל ואכן ר' אבא הגיע לפני ר' יצחק נפחא, מיד שאלו ר' יצחק: מה הדין כאשר עני מהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו? השיבו: נקרא רשע.

אם כן מדוע אתה נהגת כך, כאשר ר' גידל התעניין בקרקע לקנותה, ואתה מהרת ורכשת אותה לפניו?

- לא ידעתי שרב גידל מבקש לקנותה.

אמר לו ר' יצחק: אם כן עכשיו החזר לו אותה!

אמר ר' אבא: למכרה לו, איני רוצה. משום שזו הקרקע הראשונה שקניתי, וחכמים אומרים שאין זה סימן טוב כאשר אדם מוכר קרקע ראשונה שקנה. לכן, אני מוכן לתת לו את הקרקע במתנה.

מסכת הגמרא: רב גידל לא הסכים לקחת את הקרקע במתנה משום שנאמר 'שונא מתנות יחיה' (משלי טו, כז). רבי אבא לא רצה ליהנות מהקרקע, משום שרב גידל ביקש לקנותה. מסקנה: אין אחד מהם שהשתמש בקרקע ובשל כך קרקע זו נקראה: 'ארעה דרבנן' - קרקע של חכמים.

אכן, מעשה נפלא. ר' אבא מוכן לתת במתנה קרקע ראשונה שקנה, רק משום שמאמין בדברי חז"ל שאמרו 'אין סימן טוב למכור קרקע ראשונה'. רב גידל לא מוכן לקבל קרקע בחינם, רק משום שנאמר במשלי 'שונא מתנות יחיה' -

נתבונן, האם מצויים אנשים כאלו שמוכנים לוותר על תשלום של קרקע משום שאין זה סימן טוב למכור קרקע ראשונה האם יש מצוי אדם שמוכן לוותר על

בפרשה, אחר שהקב"ה מוכיח לאליעזר את האישה הראויה ליצחק אדונו, רבקה הולכת ומספרת את הדברים לבית אמה, וכאשר אחיה לבן רואה את הנזם באפה והצמידים על ידיה, מיד יוצא אל האיש, מפנה את הבית לכבודו ומגיש לפניו לאכול ולשתות אליעזר מודיע: 'לא אכל עד אם דברתי דברי' ואז מספר להם את הסיפור מתחילתו.

והנה בסיפור מופיעים כמה שינויים ממה שהתרחש באמת, כאשר אחד מן השינויים נסוב סביב נתינת הנזם והצמידים. אומר אליעזר: 'ואשאל אתה ואמר בת מי אתה' ונתאמר בת בתואל בן נחור אשר ילדה לו מלקה ואשם הנזם על אפה והצמידים על ידיה:

מבאר רש"י: 'ואשאל ואשים' - שנה הסדר, שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל - ומדוע עשה כן? - אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו היאך נתת לה, ועדיין אינך יודע מי היא? ע"כ.

והשאלה היא, כיצד אליעזר חושש שיתפשוהו בדבריו הרי הוא גם כן הקדים לספר להם מעשה נסים שהיו בדרכו ואלוקי אברהם בעזרו:

'ואבא היום אל העין ואמר ה' אלהי אדני אברהם אם ישך נא מצליח דרבי אשר אנכי הלך עליך' (בראשית כד, מב) פרש"י: ואבא היום - היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. הרי נס גדול אליעזר מגיע תוך כמה שעות מארץ כנען אל עיר נחור.

ועוד הוא ממשיך לתאר את הסייעתא דשמיא שאפפה אותו: 'הנה אנכי נצב על עין המים והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מפדך ואמרתי אלי גם אתה שתנה וגם לגמליך ואשאב הוא האשה אשר הכיח ה' לבן אדני: וחיש קורה נס נפלא, סיכוי קטן מאוד שיתרחש במקרה: אני טרם אכלה לדבר אל לבי והנה רבקה יצאת וקדה על שוקמה ותכרד העינה ותשאב ואמר אליה השקיני נא: (בראשית כד, מה)

מעתה ההמושך אמור להיות ברור אחר סייעתא דשמיא כה מיוחדת האם אין מן הראוי שיוכל לתת על ידיה את הצמידים ואת הנזם על אפה ואחר כך לשאול אותה את השאלות, הרי היה לו סימונים מוכחים לכך שהקב"ה ניצב על יד ימינו לעוזרו וזכות אברהם אדונו מסייעת בידו. א"כ מדוע לשנות בסיפור?

אלא התשובה נפלאה. אכן, אליעזר סיפר להם מעשה אמונה, וסייעתא דשמיא גדולה שהייתה לו בדרך, אין כל ספק כי לבן ובתואל האמינו התפעלו. אולם, הינם ככל הגויים, יש להם גבול לאמונה.

גוי מבין כי אדם יכול להאמין הרבה וזה יפה ונחמד מאוד, אבל - כל עוד שזה לטובתו. אולם, לשלם ממון להוציא הוצאות מהכים מחמת סיפורים - עצור - עד

המשך בעמ' 3

להקדשת העלון לברכה הצלחה
ורפואה ולעילוי נשמת יקיריכם
היכנסו לאתר כתר תורה ketertora.co.il
ולחצו על הלינק לתרומה. וכתבו בקשתכם

לשאלות בהלכה חייגו
02-5408030
משעות הבוקר ועד 12:00 בלילה



שאלה

האם גרושה חייבת בכיסוי הראש, והאם יש להקל בזה לצורכי פרנסה, או למציאת שידוך?

תשובה

כתב הרמב"ם: (פכ"א מהלכות איסורי הלכה יז) לא יהלכו בנות ישראל פרועי ראש בשוק, אחת פנויה ואחת אשת איש. וכ"כ הטור ושולחן ערוך באה"ע סימן כא סעיף ב: לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק, אחת פנויה ואחת אשת איש. ע"כ. הרי שכתב שגם הפנויות חייבות בכיסוי הראש.

ומקור הדין הוא בגמרא כתובות (עב). איזהו דת יהודית, יוצאה וראשה פרוע, ופרקינן ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב "ופרע את ראש האשה" ותנא דברי רבי ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש, ומשני, דאורייתא קלתה שפיר דמי, (סל) שיש בו נקבים ונראים השיערות (דרכן) דת יהודית אפילו קלתה נמי אסור. ע"כ. ופירש הב"ח (שם אות ב) מדאמרו שם בסתם "בנות ישראל" ולא אמרו אזהרה "לאשת איש" משמע דאחת פנויה ואחת אשת איש באזהרה. (וע"ע בספר קרית מלך לגר"ח קניבסקי זצ"ל עמוד קה שהביא עוד מקורות לדברי הרמב"ם)

וכתב רש"י שם בד"ה אזהרה: מדעבדינן הכי לנוולה מדה כנגד מדה, כמו שעשתה להתנאות על בועלה. מכלל דאסור. אי נמי מדכתיב ופרע, מכלל דההוא שעטא לאו פרוע הוה, שמע מינה אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש וכן עיקר.

ובשו"ת אגרות משה (אבה"ע סימן נז) כתב לפרש דברי רש"י דלפירוש ראשון מדעבדינן לה הכי לנוולה מדה כנגד מדה שעשתה להתנאות, משמע שיש בזה איסור לילך בגילוי הראש. אבל לפירוש שני הוא רק בגדר אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש, משמע שהוא ענין מצוה עליה לילך בכיסוי ראש, ולא ענין איסור, רק שממילא נעשה איסור כשעוברת על המצוה לילך בכיסוי ראש. ע"ש. (ולקמן אכתוב עוד בזה) וע"ע בשו"ת יביע אומר חלק ד (אה"ע סימן ג אות א) מה שפירש ברש"י.

והנה על מה שכתב הטור דפנויה חייבת בכיסוי הראש, הקשה שם הב"ח בדברי רבי"ה (סימן עז) והובא במרדכי (ברכות סימן פ) שכתב וז"ל: כל הדברים שהזכרנו למעלה לערוה דוקא בדבר שאין רגילות להיגלות, אבל בתולה הרגילה בגילוי שיער לא חיישין דליכא הרהור. עכ"ל. וכתב דצ"ל דבפנויה בעולה קאמר, אבל הבתולות אינן באזהרה. ע"ש.

וכ"כ בדעת השו"ע בחלקת מחוקק סק"ב דפנויה היינו בעולה, אבל בתולה אמרינן דיוצאה בהינומא וראשה פרוע. ובבית שמואל סק"ה כתב, דפנויה היינו אלמנה או גרושה, אבל בתולה מותר. ע"ש. ונמצא דגרושה ואלמנה אף שלא נבעלה, וכן בעולה אף שאינה נשואה חייבת בכיסוי ראש. וכ"כ הדגול מרכבה דגרושה ואלמנה אף שהיא בתולה חייבת בכיסוי הראש, וכן בעולה אף שאינה נשואה והוכיח כן מהירושלמי (כתובות פרק ב סוף הלכה א) ע"ש.

ואכן בשולחן ערוך או"ח סימן עה סעיף ב כתב: שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו. הגה: אפילו אשתו. אבל

המשך בעמ' 3



שכרו של אומן בחפץ שניזוק בשעה שהיה אצלו

שאלה: שרה קנתה בד יקר לצורך תפירת בגד לחתונת אחותה, היא נתנה את הבד לתופרת, התופרת עשתה מדידות סימנה על הבד והחלה בתפירה. כמוכן ששרה הלכה לתופרת כמה פעמים לצורך מדידות ותיקונים, והבגד כמעט היה גמור ברובו, כעבור מספר ימים שרה מקבלת טלפון בהול מהתופרת שאמרה לה שהבגד נהרס באופן שאי אפשר לתקנו. השאלה היא האם שרה צריכה לשלם לתופרת את שכר עבודה לפחות עד שלב שבו הבגד נהרס? [שזה שבוע וחצי של עבודה כמה שעות בכל יום] או שאדברה התופרת היא זו שצריכה לשלם לשרה על הבד/בגד, וכן פיצוי על עוגמת נפש?

תשובה: יש לברר את סיבת הקלקול האם זה קרה באונס או שמא לא בגוף התשובה התבארו הצדדים לחיוב ולפטור וכל מקרה לגופו.

נימוקים: לא נתבאר בשאלה מה הייתה הסיבה שבגללה ניזוק הבגד, ויש בזה חילוק להלכה, וכפי שיתבאר להלן.

אומן (כלומר כל בעל מקצוע שמקבל חפץ כדי לתקנו או להשביחו בשכר = סנדלר / חייט / מתקן טלפונים סלולריים וכדו') דינו כשומר שכר, והיינו שהוא חייב בנזק גניבה ואבידה, אך פטור על נזק שאירע באונס (סי' שו סעי' א). והנה, באופן שהאומן חייב לשלם מדיני השמירה, פשוט שאין בעל הבית צריך לשלם לו שכרו. אך אם הנזק אירע באונס, צריך לשלם לאומן את שכרו (סי' שו שם). אמנם, ישנה שאלה גדולה באומן מה נקרא 'שכרו', וזאת משום שישנה מחלוקת אמוראים האם 'אומן קונה בשבח כלי' (ב"ק צח: צט). כלומר, אומן שקיבל חומר מבעל הבית לדוגמה, בד והשביחו החייט ע"י תפירתו, ומעתה החומר שווה יותר, האם כל החומר עם השבח שייך לבעל הבית, והוא רק צריך לשלם לאומן את שכרו, או שבעל הבית והאומן הם "כשותפים" דהיינו שגוף החומר שייך לבעל הבית, ואילו השבח שייך לאומן עד התשלומין שאז הוא "מוכר" את חלקו לבעה"ב, יש שביארו שלכו"ע אין השבח שייך ממש לאומן, אלא זה רק כעין קנין משכון ושיעבוד כנגד השכר שבעל הבית חייב לו. (קצה"ח ונתה"מ סי' שו ס"ק ד, וחזו"א ב"ק סי' כב סק"ח).

ולהלכה, נחלקו הפוסקים: דעת השו"ע (חו"מ סי' שו סעי' ב, סי' שלט סעי' ו, ויו"ד סי' כ סעי' י) שאומן אינו קונה בשבח כלי, אך במקום אחר (אבה"ע"ז סי' כח סעי' טז) וכן הרמ"א (אבה"ע"ז שם) הביא את הדעה שאומן קונה בשבח כלי, ויש שכתבו שהמוחזק יכול לטעון קים לי כדעה זו (ש"ך סי' שו ס"ק ג).

ואם כן, במקרה שהבגד התפור ניזוק באופן שהתופרת חייבת לשלם עליו מדיני שמירה, אזי אם אומן קונה בשבח כלי, היא אינה צריכה

המשך בעמ' 4

להצלחת חיילי ישראל

העלון מוקדש

לרפואת שלמה יצחק בן מאיה

קרקע משום 'שיש פסוק בתנ"ך שאומר: 'שונא מתנות יחיה'.

זהו מעשה קטן מחיי היום יום של חז"ל, שדברי תורה ורצון ה' היו טבועים בהם באמת ומוכנים לוותר על ממון בכדי לא לבטל דבר מה מהם!

דוגמא נוספת מן הגמרא במסכת מכות (דף כד.) המביאה מהי עוצמה של חכמים. כתוב:

'דוברי אמת בלבב' - ומיהו זה? כגון, רב ספרא. ופרש"י: מובא בשאלתות דרב אחא (שאלתא לו) כך היה מעשה. רב ספרא היה לו חפץ אחד למכור ובא אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא ק"ש ואמר לו תן לי החפץ בכך וכך דמים, ולא ענהו מפני שהיה קורא ק"ש.

כסבור זה, שלא היה רוצה ליתנו בדמים הללו והוסיף עליהם עוד, אמר: תנהו לי בכך יותר...

לאחר שסיים רב ספרא ק"ש, אמר לו: טול החפץ בדמים הראשונה. ולמה? לפי שבאותן דמים היה דעתי ליתנם לך מלכתחילה. - בואו ונספר סיפורים אלו ללבן ובתואל.

לרב ספרא חותמו של הקב"ה 'אמת' - חביב יותר ממון.

נוכה שהמצוות ודברי התורה יהיו חביבים וערבים לנו יותר מן הכסף והזהב ונעריך את הזכות הגדולה לעסוק בתורת ה', כיום מצוותיו, לחיות ברוצנו באהבה ובשמחה, אמנו!

בתולדות שדרכן לילך פרועות הראש מותר. הגה: והוא הדין השערות של נשים שרגילין לצאת מחוץ לצמתן. (בית יוסף בשם הרשב"א) וכל שכן שער נכרית אפילו דרכה לכסות. (הגהות אלפסי החדשים) ע"כ. ומפורש לן דבתולה אינה חייבת בכיסוי הראש, וע"כ לפרש דמש"כ שו"ע באה"ע דפנויה חייבת היינו בעולה או אלמנה וגרושה.

אולם המגן אברהם (או"ח סימן עה סק"ג) כתב דדוחק לומר דפנויות דקתני היינו אלמנה (או גרושה) דאם כן הוה להו לפרש. ויש לומר דפרועות ראש דכתב באבן העזר היינו שסותרות קליעות שיערן והולכות בשוק דזה אסור אפילו בפנויה. אבל כשישערן קלוע אין הפנויות חייבות בכיסוי הראש. ומכל מקום צריך לומר דפנויה לא מתסרי מדאורייתא, דאם נאמר דקרא איירי בפנויה א"כ גם בגילוי ראש תהא אסורה לילך אף ששיערה קלוע, אלא ע"כ קרא לא איירי בפנויה, רק שמדת צניעות היא לבתולות שלא לילך כן. ע"כ.

והמחצית השקל שם הקשה על דבריו מהמשנה כתובות (טו:) אם יש עדים שיצאת בהינמא וראשה פרוע כתובתה מאתים. ופירש"י וראשה פרוע: שיערה על כתיפיה כך היו נוהגין להוציא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה. ומוכח שמותרות לילך בגילוי ראש אף כשישערן לא קלוע. וכתב המחצית השקל שכן המנהג. וביביע אומר (שם אות ב) האריך לדחות דברי המגן אברהם מדברי הפוסקים, ושאל המגן אברהם יודה להקל בפנויות במקום שנהגו היתר וכבזמנינו שנהגו היתר בזה. ע"ש. ומיהו מדברי מגן אברהם יצא לנו קולא דגרושה ואלמנה אינן צריכות כיסוי הראש כל ששיערן קלוע. אולם העיקר בדעת שולחן ערוך לאסור בזה וכדברי הפוסקים. ועיין בשו"ת בשו"ת מחזה אליהו (ח"א, קיח אות ג) שכתב שמבואר בדברי המ"א שגם אלמנה חייבת בכיסוי הראש. ולא ידעתי היכן מבואר כן במ"א.

ועתה נשוב לדברי האגרות משה שכתב דלפירוש שני ברש"י אין זה איסור אלא מצוה לכסות ראשה, אלא שכשאינה מכסה ממילא היא עושה איסור. ולפי זה כתב בנידון להקל במקום הפסד באשה אלמנה שהובטח לה עבודה לכלכל בניה באופן שלא תכסה ראשה, דכיון שהוא רק חיוב עשה הוי ככל מ"ע שאינו חייב לבזבז יותר מחומש, ולכן כל שיש לה הפסד ממון כחומש נכסים וכה"ג שאין ביכולתה לפרנס בניה, הוי אונס ואינה מחוייבת.

אולם ביביע אומר (שם אות ד) כתב לפקפק בזה והביא מחידושי הרשב"א (ב"ק ט:) שכתב, דהא דלא יבזבו יותר מחומש, היינו דוקא במצות עשה "בשב ואל תעשה", אבל במצות לא תעשה, אפילו כל ממונו. ע"ש. ומשמע דבלאו הבא מכלל עשה דהוי בקום ועשה אין להחזיר משום הפסד ממון.

ומיהו כתב ביביע אומר שם דאפילו לפירוש ראשון ברש"י דהוי איסור, מכל מקום הוי רק מדרבנן, ובמקום הפסד י"ל דשרי. ואף שבתשובת הרדב"ז ח"א (סימן קמה) כתב דאף באיסור ל"ת דרבנן כשזמנו של גיד וכיו"ב חייב לתת כל ממונו ולא יעבור. ע"ש. בשו"ת זרע אמת ח"ג (או"ח ס"ס לב) חלק עליו וכתב דלא מסתבר כלל שאיסורי דרבנן יהיו חמורים יותר מעשה דאורייתא. ע"ש.

ובעיקר הדבר מה שכתב באג"מ שיש כאן איסור לאו הבא מכלל עשה, חלק ע"ז ביבי"א שם וס"ל דאין כאן איסור לאו הבא מכלל עשה, אלא איסור בעלמא. וכן מה שכתב דלפירוש ראשון הוא איסור לאו קשה דמסוגיא דכתובות (עב.) מבואר דבעוברת על דת יהודית אין איסור אלא מדרבנן. ועל כן נראה דאין בזה איסור לא תעשה כלל. ע"ש.

נמצא לדעת מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל אלמנה וגרושה שאינן מכסות ראשן אין בזה לא איסור לא ולא הבא מכלל עשה אלא איסור בעלמא. ומכל מקום לדינא כתב דאין להקל בזה אפילו במקום הפסד אלא באופן שתחבוש פאה נכרית משום שיש מתירין זאת אפילו לאשה נשואה (עיין ביביע אומר חלק ה אבה"ע סימן ה באורך. ובשו"ת אג"מ אה"ע חלק ב סימן יב, ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ז אה"ע סימן טז)

והנה כמה פעמים בא מעשה לידי שנשאלתי באשה גרושה או אלמנה שכבר כמה שנים שאין עולה בידה להינשא שנית, וכעת סוף סוף מצאה את שאהבה נפשה, אך דא עקא שהגבר אינו חפץ לסגור עניין השידוכין עד שיראה את שיערה, כי חושש הוא ואינו יודע איך באמת היא נראית כשהיא בשערה ממש ללא כיסוי הראש, אם מותר לאותה האשה להיפגש עימו פעם אחת בצנעה (בבית ובאופן שאין יחוד) ולא ברשות הרבים, וכמה פעמים שהצעתי לאשה לחבוש פאה נכרית אך האיש לא היה מרוצה בזה כלל, כי רצה לדעת איך היא נראית באמת, ולהאמור אפשר שיש להקל בזה.

וכעת ראינו באגרות משה במקום אחר ((אבה"ע"ז, ח"ד, לב, אות ד) שכתב להקל באשה גרושה שלצורך שידוכין יכולה להסיר כיסוי הראש. וסיים אבל צריכים לידע שבמקום שאין לה לחוש צריכה לכסות ראשה ולא תהיה מותרת לגמרי בשביל זה. ואזיל לשיטתו להקל במקום הפסד ממון. ע"ש. וצריך לשאול לדעת גדולים.

הלכה למסקנה:

גם אלמנה או גרושה חייבות לכסות הראש, ואף כשיש צורך פרנסה או שידוכין יכסו ראשן, ומכל מקום יכולות להקל ללבוש פאה נכרית. מיהו בענין שידוכין בשעת דחק גדול שחבשה פאה והדבר לא הועיל, יש מקום רב להקל ויש לעשות שאלת חכם.

בברכה

אלון בן שבת

מטרות העמידה

**קמחא
דפסחא**

**לימוד
שירת
הבקשות
לילדים**

**בית
הוראה**

**לימוד
טעמי
המקרא**

**כולל
אברכים**

לשלם לבעלת הבד אלא את שווי הבד עצמו, שהרי מה שהשביח מכח התפירה שייך לה, אך לפי הקצות והנתיבות הנ"ל, אין השבח שלה ממש, והיא חייבת לשלם גם עליו, וכיון שהתופרת מוחזקת בכספה, היא יכולה לטעון קים לי שאני פטורה מלשלם על השבח. ומאידך, אם הבגד ניזוק באונס, שאז הדין הוא שבעל הבית צריך לשלם לאומן את שכרו, אלא שאם אומן קונה בשבח כלי, בעל הבית פטור מלשלם לו, שהרי האומן השביח בשלו, ולא עבד בשביל בעל הבית (ש"ך סי' עב ס"ק ט, דברי משפט סי' שו ס"ק ו, ושו"ת בית אפרים אה"ע סי' קיז). וכאמור, לפי הקצות והנתיבות, אין השבח של האומן ממש, ובעה"ב צריך לשלם לו, וכיון שבעל הבית מוחזק בכספו, הוא יכול לטעון קים לי, ולהיפטר מלשלם לאומן.

אגב אורחא יוער בנוגע לאומן שקונה בשבח כלי יש לדון מה הדין בשוכר אומן להשביח קרקע כגון לבנות תוספת בניה והשבח ואח"כ קילקלו יש בזה נידונים נוספים האם 'אומן קונה בשבח כלי' בקרקע? (עיין נתיב"מ סימן שו סק"ד, שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב קו"א סי' ה אות ב, שו"ת עין יצחק ח"א סי' עו ענף ו אות יח, חלקת יואב ח"א חו"מ סי' טז, שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' עב ודעת תורה יו"ד סי' ד' סוף ס"ק כב, חידושי ר' שמעון שקאפ ב"ב סי' ו אות ז, וספר מעשה אומן (מרק) פרק ד סעיף ח ס"ק ח עמ' צ - צא), האם בנין נחשב קרקע, משום שהוא "תלוש ולבסוף חיברו"? (שו"ע חו"מ סי' צה סעי' א), וכן באופן שפשע בשמירה, האם חייב בפשיעה בקרקע? (ש"ך סי' שה ס"ק ג) אבל במסגרת מצומצמת זו לא אסתעף לנידונים נוספים די לי בהפניה למקורות הדנים בזה. ולגבי עוגמת נפש עיין בקובץ משנת יוסף (גיליון יג סי' מא אות ד בדין עוגמ"נ בהלכה) שהאריך והרחיב וכמובן שאין חיוב עוגמ"נ ואכמ"ל.

אשר על כן בנידו"ד צריך לברר עם התובעת והנתבעת היאך קרה שהבגד ניזוק, ובאשמת מי, ועל פי האמור לעיל לענות על התשובה.



בברכה יגאל אלון ס"ט.



רבי שלמה אבן דנאן

הרב שלמה אבן דנאן זצ"ל. נולד לאביו חכם משה ולאמו מרת חנה בשנת תר"ח (1848) בעיר פאס שבמרוקו. בשנת תרי"ח (1858). כשהיה בן 10, נפטר אביו, חכם משה אבן דנאן, והוא גדל על ברכי סבו, החכם שמואל אבן דנאן. הוא העמיק בלימודו מפי דודו הדיין, חכם יצחק אבן דנאן, ומפי רבו המובהק, רב העיר פאס, חכם אבנר ישראל הצרפתי, ומפי הדיין חכם שאול אבן דנאן.

חכם שלמה נשא לאשה את מרת סולטנה, ביתו של חכם שאול אבן דנאן, ונולדו להם שלושה בנים ובת אחת: חכם משה, חכם שאול, חכם אליהו, והבת פריחה. שנפטרה בצעירותה בשנת תרפ"ב (1922).

מעיקרא שמו של ראש משפחת אבן-דנאן היה רבי משה בן מימון. כשמו של הרמב"ם. ומכיוון שהתגורר בעיר פס שבמרוקו כונה 'רמב"ם אלפסי'. הוא נולד בספרד, ולאחר גזרת הגירוש נדדה כל משפחתו למרוקו. **ומעשה** שהיה כן היה אודותיו של רבי משה הנז', הקאדי בעיר פס היה שחצן ומתנשא, ויחסו ליהודים היה תמיד עוין. מפני יראתו מהמלך לא היה יכול לפגוע בהם, אולם בסתר ליבו ציפה להזדמנות שתאפשר לו למר את חיייהם.

בוקר אחד יצא רבי משה, כדרכו, לעבר הישיבה, שבה נהג להתפלל. כמה מתלמידיו המתינו לו ולויו אותו. קומתו התמירה והדרת פניו, והיותו עטוף בטלית ועטור בתפילין, שיוו לו כני איש אלוקים והותירו רושם רב על כל רואיו. פתאום נראה הקאדי צועד מולם, בדרכו למסגד, מלווה חבורת מוסלמים. ברחוב הצר היה קשה לשתי הקבוצות לעבור בלי שיתקלו זו בזו, אך רבי משה העדיף להמשיך בדרכו.

כשעברו הקבוצות זו ליד זו שמע רבי משה את אחד מאנשי הקאדי, שבשל המעבר הצר התחנך מעט בתלמידיו של רבי משה, פונה אל הקאדי בשאלה: "מכיוון שאנו בדרכנו לבית התפילה, ובטעות נגע בי יהודי, מה עלי לעשות?". הקאדי הביט לאחור כדי להבטיח שרבי משה עדיין במרחק שמיעה, הרים את קולו וענה: "יהודים? טמאים הם! מכיוון שנגע בן יהודי טמא אתה. רץ וטבל במעיין, ורק אחר-כך תוכל להיכנס לבית התפילה".

שמע זאת רבי משה והדבר חרה לו. הוא ידע שהאמירה של הקאדי תזכה להדים ברחוב המוסלמי. הוא שמר את הדברים בליבו, עד שימצא הזדמנות להשיב לקאדי כגמולו. יום אחד נקבעה פגישה של כמה אנשי-דת מוסלמים עם ראשי הציבור היהודי בביתו של רבי משה. במהלך הפגישה נכנס אל החדר יהודי, ופנה אל רבי משה בשאלה: "למדנו רבנו, כוס יין שנפל לתוכה שרץ, היין מותר בשתייה?".

הנוכחים לא ידעו כי רבי משה סיכם מראש עם היהודי כי ישאל את השאלות. הוא ענה: "מותר". הוסיף היהודי לשאול: "ומה דין יין שנגע בו נכרי?". ענה רבי משה: "אסור, יין נסך הוא". אנשי-הדת המוסלמים זעמו ועזבו את הבית. היהודים שנותרו בחדר חששו מהבאות, אולם רבי משה נראה רגוע ומרוצה. לא היה ספק בליבו כי הדברים יגיעו מיד לאוזני הקאדי.

הסכנה הייתה גדולה. בני-ביתו של רבי משה התחנכו לפניו כי יסתתר עד יעבור זעם. ברור היה להם כי הוא צפוי לעונש חמור על ביזוי המוסלמים. ראשי הקהל גם חששו כי זעמם של המוסלמים יתפרץ כלפי כל הקהילה. אולם רבי משה חייך וענה: "בעזרת ה' לא יאונה לי כל רע, הסיירו דאגה מליבכם".

לא עברו אלא כמה שעות ובביתו של רבי משה התייצבו שוטרי הקאדי, ולקחו עמם את רבי משה כבול באזיקים. הוא צעד עמם זקוף ורגוע, והם הובילוהו אל בית-המשפט. שם ישב הקאדי עצמו בראש חֲךָר השופטים. "הנכונה השמועה כי ביזית את המוסלמים?", שאל הקאדי את רבי משה בזעם כבוש. הרב השיב בשלווה כי ציטט את ההלכה המפורשת בתורה, שיון שנגע בו נכרי אסור בשתייה. הקאדי התייעץ קצרות עם סגניו והכריז כי הוא מטיל על רבי משה עונש מוות בשִׁפָּה. "פסק-הדין יבוצע מחר בכיכר השוק", הודיע.

הדברים יצאו מפי הקאדי והעיר פס נבוכה. חדרה מילאה את לבבות מיהודים מהגורל המר שנגזר על רבם. גם גורל כל היהודים נתון עתה בסכנה. כל הלילה עמדו בני הקהילה בתפילה ובתחנונים להצלת רבם ויהודי העיר. רבי משה עצמו הושב אל הכלא עד למחרת, יום ביצוע גזר-הדין.

הבוקר בא. שוטרי הכלא נכנסו אל תאוו של רבי משה, ולתדהמתם מצאו את התא ריק... כל ניסיונותיהם לחפשו עלו בתוהו. רבי משה פשוט נעלם. חוששים מכעסו של הקאדי מיהודי אל ביתו, להודיעו על הימלטותו האסיר. כאן ציפתה להם הפתעה גדולה עוד יותר: בני הבית הודיעו בעצב כי באותו לילה לקה הקאדי בשבץ ומת.

השמועה פשטה כהרץ עין. גם ברחוב המוסלמי הודו הכול כי יד' פגעה בקאדי בגלל מזימתו כלפי החכם היהודי. עם זה, עדיין היו מוסלמים שהתכוננו להתנכל ליהודים. אלא שאז הופיעו פתאום חיילי המלך. הללו עשו את מלאכתם נאמנה, ובעוד המוסלמים מסתערים לעבר בתי היהודים, הקדימו אותם החיילים והכו אותם מכות נמרצות. עד שנפוצו לכל עבר.

וכיצד אכן הצליח רבי משה לצאת מן הכלא? על-פי המסופר עשה זאת באמצעות שמות הקודש מן הקבלה. (סיפור זה מפורסם בשם החיד"א ואין מקורו עימי).

רבנו מצא חינו בעיני אלוהים ואדם ואף בעיני הגויים, השלטון הצרפתי העריכו מאוד, חיבב את פסקיו ההלכתיים, ואף העביר דיונים שהוגשו על ידי יהודים מבית המשפט לבית הדין שבאשוחות. כן התייעצו איתו בשאלות שנגעו בענייני הקהילה היהודית, וקיבלו את תשובות דעתו. בתקופה זו התפרסם כאחד מגדולי רבני מרוקו והיה המוסמך היחידי לענייני חליצה, בכל מרוקו. וכך עד גיל מבוגר למד ופסק בסוגיות המורכבות שיותר שבאו לידו.

היום בזמנינו כולם בשם הרב יקראו, ותארים יחולקו לכל דורש ולכל עם הארץ עד כי נתדרדרו משמעותם של התארים, מרן, הרב, החכם, ראש הישיבה וכו' וכו'. וכך כותב רבנו אודות הענין הזה בספרו בקש שלמה, סימן כד דף נט וז"ל: "כתב חכם חיים יוסף דוד אזולאי, זכרוננו לברכה: ובדור יתום זה כל הפותח קצת בספר כבר מחזיק עצמו למורה הוראות, ואם יקרא קריאה בספר הזהיר עצמו למקובל... עיין שם. ואם על בני דור, דיבר הרב, אנו על אחת כמה וכמה. וזה ודאי כל איש חכם לב, הירא את דבר השם, יחוש לעצמו אולי לא הגיע לסוג חכם המכיר את מקומו, ואף מי שזכה ושימש חכמים, והם ערבו עליו כי הוא איש חכם וראוי להורות, הלא מצוינו ראשונים כמלאכים אשר קוּסְמוּ עבה ממותנינו, שהיו יראים להורות אם לא שסיכמו איתם רוב החכמים, ויטילו יחד איתם אחריות על הוראת ההלכה. ואילו היתה הוראה לשעה החרשנו, אך שיאמר חידושי הלכה לדורות זו הבעיה המעיקה. עכ"ל".

חכם שלמה אבן דנאן נפטר במוצאי שבת, יום כ"ח חשוון תרפ"ט (1929), ונקבר בכבוד גדול בעיר פאס.

ספרו 'בקש שלמה' - שו"ת יצא לאור לאחר מותו, בקזבלנקה, בשנת תרצ"ו (1936). בנו ותלמידו חכם שאול אבן דנאן, שימש הרב הראשי של מרוקו.



בס"ד

ניסיון – ואפילו בהסתרה

כולנו מכירות את סיפור העקדה – עם סוף טוב לכאורה. אבל כשמסתכלים באמת – זה לא כזה "הפי אנד". אברהם אבינו מצווה לעקוד את בנו. הוא הולך בבכי, כמו שכתוב – "עין במר תבכה ולב שמח". ואנחנו שואלות את עצמנו – איך אפשר? איך אדם הולך לעקוד את בנו, ובכל זאת ליבו שמח? אברהם אבינו, וכל האבות והאימהות הקדושים, חיו בשיא החיבור. לא היה שם ניתוק. גם בתוך כאב שאין לתאר – הוא נשאר מחובר. אנחנו, בחיים שלנו, כשקשה – אחת הדרכים הכי טבעיות של הנפש להתמודד היא להתנתק. כשהכאב חזק מדי, הגוף מתעלף. הנפש – מתנתקת. אבל אברהם לא נותק. עם כל הכאב – נשאר מחובר. מחובר – ושמח. ואז הוא חוזר הביתה למציאות חדשה. יצחק ניצל, ושָׁרָה – איננה. חז"ל כותבים שלאבד אישה, ובפרט אצל צדיק, זה יותר מלאבד איבר מן הגוף. ובכל זאת, כתוב עליו – שעמד בכל ניסיונותיו. גם אנחנו עוברים ניסיונות. אנחנו יודעים שהכול לטובה – אבל יש תמיד את ה"אבל" הזה, אותו ספק קטן – הוא קולו של עמלק. וזה מה שאנחנו רוצות למחות. כי לא כל דבר צריך להבין – לפעמים רק להאמין. הרחמים של ה' – לא מבטלים את הקושי, אבל הם עוטפים אותו. גם בכאב יש רחמים. גם בהסתרה שבתוך ההסתרה – שוכן אור ה' יתברך. וכשיהודי מגלה את האור הזה, בתוך ההסתרה הקב"ה מתפאר בו. זו מטרת הבריה: לגלות את ה'. לית אתר פנוי מיניה.

גם ביומיום שלנו – הרצוף ניסיונות ואתגרים – לא תמיד יש הפי אנד. אנחנו מבינים שהכול בא מרחמיו של הבורא יתברך, ולא תמיד אנחנו מרגישים – עד כמה. יש לנו שאלות, ספקות, מטענים. אנחנו רואים מהלכים ולא מבינים את פשרם. עלינו לדעת, שהאמונה במקום הזה היא שמחה במרומים. היא מטרת הבריה. נתחזק ונזכור את אברהם אבינו – אבי האומה, שהשליך את כל עברו ועתידו, במעשה זה של העקדה. הלך עם הקב"ה עד הסוף – בגודל האהבה. והעמידה בניסיון היא סייעתא דשמיא עצומה שמגיעה למי שמתחיל. תפקידנו להתחיל – והעזרה בו תבוא. וזה לא רק תאוריה זו עבודה יומיומית: בהארת פנים כשהכול בפנים הפוך, בהקשבה לזולת כשאנחנו עייפים, בהודיה גם על מה שלא מסתדר. זו עקדה של הלב. עקדה של הרצון להבין. לשלוט. עקדה של ה"אני יודע". ושם – מתגלה אור ה', שהוא תכלית הבריה. וגם כשקשה, ונדמה שהכול נגדנו, כשאנחנו מתמודדים עם דברים שלא היינו בוחרים לעצמנו – נזכור את אברהם אבינו. נזכור את הניסיון, את החיבור, את האהבה. ונאמר לעצמנו: "אני לא מבינה, אבל אני מאמינה. אני לא רואה, אבל אני יודעת שאתה איתי". וזה – הניצחון האמיתי של האמונה.

והנה מגיע השלב הבא – מתנת הביטחון. וכשאנחנו בוחרות באמונה הזו, זה לא רק רעיון רוחני גבוה – זו מתנה של ממש לחיים עצמם. פתאום יש פחות לחץ בבית, יותר נשימה. הילדים מרגישים אותנו רגועות, הבעל שקט, והלב מצליח לראות טוב גם בתוך הבלגן של היומיום. הביטחון הזה משנה את איך שאנחנו מרגישות, מדברות, פועלות. זה לא רק חיבור לה', זו גם הקלה לעצמנו. האמונה היא לדעת שיש מנהיג. אבל הביטחון – זו המתנה של מי שבוחר לסמוך עליו באמת. זו לא רק אמירה בלב, זו חוויה. הביטחון הוא כמו בית פנימי ועוגן –

הוא מעניק שקט עמוק, שלוה שאינה תלויה בנסיבות. כשיש ביטחון – אין פחד מהעתיד. כי האדם מרגיש לא לבד. כמו תינוק שלא מפחד ומנסה ומתנסה וקם והולך. הוא חי בתחושת "יש על מי להישען", והתחושה הזו משנה את כל איכות החיים. מי שחי בביטחון – לא רודף אחרי שליטה, לא עסוק בלבנבא מה יקרה, אלא בלנשום, לפעול, ולעשות טוב. הוא יודע – שהכול מנוהל בדיוק. שגם הבלבול, גם העיכוב, גם ה"לא מסתדר" – הם חלק מתוכנית גדולה ואוהבת. והמתנה הזו – איננה רק למי שזכה במדרגה עליונה. היא ניתנת לכל אחד שמוכן לבחור בה, רגע אחר רגע. להרפות מהצורך להבין, ולהחזיק באמונה פשוטה – אני בידיים של ה' יתברך. וכשהביטחון הזה מתיישב בלב – פתאום העולם נראה אחר. הלב נרגע ופתוח – והנשמה פורחת. אין דבר מרגיע יותר מלדעת – שיש מי שמוליך אותך באהבה גם כשלא רואים את הדרך. וכך, גם בתוך הניסיון, גם כשנדמה שהכול נסגר – מתגלה אור עדין, אור האמונה. מי שחיה בביטחון – חיה באור, גם כשמסביב חשוך. כל אחת מאיתנו – יכולה לבחור בכל יום מחדש, לצעוד באמונה, ולהאיר בביטחון. כי כשיש ביטחון – יש מקום לאהבה, לשמחה, לחיים עצמם. ושם, בין ההסתרה לגילוי, נולדת מתנת החיים – היכולת להרגיש את ה' כאן, עכשיו. בתוך כל נשימה בחיבור מוחלט ומופלא, למה שאת ולמי שאת...

שבת שלום, שתרגישי תמיד מחוברת, ראויה ושלמה!! וכמובן כמו תמיד, אם את רוצה אותי ליידך במסע ובאתגרים שלך, את מוזמנת בשמחה. **ליאורה דהן** – מנטורית לאימהות עמוקות, שרוצות לחיות מבפנים. 050-410-3-421 dahan.liora.co@gmail.com

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים